

BÁLINT JÓZSEF ÖNÉLETRAJZÁBÓL* (IV.)

A BESZOLGÁLTATÁS

De most kezdődött az a szerencsétlen kötelező világ (obaveza), amit most 30 évnek utána is, ha rá gondolok, csak a jó istent áldom, mert csak az mentett, őrzött meg a vérebektől, lezárás, meghurcolás vagy megveréstől. Mert a cél nekünk volt szegezve; azoknak, akik a népeknek, a társadalomnak leghasznosabb munkásai, az élelem megtermelői. És ettől kezdve úgy elvették a kedvét a fiatalabb nemzedéknek e fontos munkától (most meg jajgatnak, hogy a fiatalság nem marad a földművelésnél). Én pedig, mikor a kötelező megkezdődött, megaláztam magamat: a feleségemmel együtt megkényszerződött szorgalommal, takarékossgal és kitartással megőriztük hitünket, és kérem a jó istent, ezután se hagyjon el. Az édesapám ez év szeptember 3-án meghalt. Itt folytatom a kötelezőt. Ebben az évben a búza végett nem volt bajom, mert szépen termett, a vetőmagot és az enni valót meghagytam, de mivel a zab nem volt elég, amit követeltek, mert két hold volt vetve, és nem volt rá eső májusban, és nagyon kevés termett, és egy hold, amit még ebben az évben az édesapám használt, harmados zabot vett bele, de mivel a nevémen volt a föld, tőlem követelték a zabtermést három hold után. Így nem tudtam volna eleget tenni a zab kötelezőnek, de hogy a búza jól termett, két embert ki bírtam segíteni. Gardily Mihálynak 5q és Farkas Györgynek 2q búzát adtam beszolgáltatásra, ezért én kaptam a pénzt, de az ő nevükre lett elkönnyelve. Ők viszont ennyi zabot adtak be az én nevemre, de a zab az övéké volt, így ez nem volt feketézés, mert az állam megkapta, amit követelt, mi pedig megkaptuk, amit fizettek érte. Így zárult le az 1947-es év. Jön az 1948-as év. Március derekán hívat a bíró a község házára, délután négy órára. Mikor bemegyek, sétál a bíró a folyosón, kérdem tőle, hogy miért hívatott? Mondja, hogy nekem meg Kormányos Imrének 14 napra be kell menni a község házára. Kezdődik a ka-

* Befejező rész

taszteri revízió elkészítése. Először nem is tudtam, miféle revízió, ezt a rosszul hangzó nevet akkor hallottam először. Ahogy később megtudtam, ezzel a revízióval nagyobb területet akartak írni, még ha nem is volt sajátja, el akarták fogadtatni velem, hogy mentől nagyobb terület legyen egy rakáson. Annál jobban meg bírják terhelni kötelezővel és adóval. Én szabadkozok a bíró előtt. Mivel látta, hogy nem örülök a megtszítettetésnek, akkor már magasabb hangot fogott, és mondja, hogy menjek be Mengyán Jóska szobájába, az meg mondja, hogy mi lesz a kötelességünk. Bemegyek, az mondja, hogy naponta be lesz hívva 50 ember. És hogy ő és Lakatos Jenő kitöltik a kataszteri íveket, és mi ketten aláírjuk a nevünket, vagyis hogy mi hitelesítjük. Itt is csak mentegetőzők, mondja, hogy nekünk nem lesz dolgunk, csak ülni és aláírni az íveket, mondom, itt a tavaszi munka, azt kell csinálni. Ő már erre nem felel, ő megmondta a magáét. Kijövök, a bíró kérdi, no, mi van? Itt megint a munkát hozom fel, azt feleli, olyan embereket hívnak fel erre, ahol két férfi van, nálam is és Kormányosnál is van legény a lovagnál vagy a lovakkal, aki dolgozik. Én most sem mondtam, hogy megyek, eljövök haza, de éjszaka felébredek, csak az van az eszemben, én most két hétig ott ülök, naponta látják sokan, majd mondják, már ez is kommunista. Nem, ezt el nem fogadom. Reggel bemegyek, mondom a bírónak, mentsen fel ettől, felelé, nem lehet, én megint mondom, nem akarok, itt a népek mit szólnak. Felelé, én mióta itt vagyok, nem verték be a fejemet. Tovább folytassa, ide ilyen emberek kellene, akik ismerik a határt, a földeket, és ehhez értenek, feleltem, én ehhez nem értek. Ő, felelé, itt van Gábor, ő megtanít, utána felelé, majd megtalálom a helyemet. Én azért mertem vele vitázni, mert két évig együtt legénykedtünk, és sokszor mulattunk, csak az már 26–27 esztendeje, és azóta sokat fordult a világ kereke, és ő már akkor ezt az elvet üzte, csak én még ilyenekre akkor nem gondoltam. A Baócki Gábor meg olyan főrendőrféle volt. És hogy a helyemet majd megtalálom. Kérdé tovább, hogy reggeliztem már? Felelem, nem. Menjek, reggelizzek meg, és jöjjenek vissza! Hát megkezdődik a munka. Mengyán Jóska előadja a törvényszabályokat, ahogy őneki meg van parancsolva. Először, egy családban nem lehet két földgazda, vagy az apára írják ki a birtokívet, vagy a fiúra, ha már nagykorú. Itt kifelejtettem 1947-ről egy nagy esetet. Mivel a kötelező megkezdődött, a kukoricamennyiséget csak két lóra szabták meg, nekem pedig ekkor két lovam és három csikóm volt, így nem lehetett csikót nevelni. A lovakat csak a tavaszi szántás-vetés után akartam eladni, mert a két csikó be van tanítva kocsiba, ekébe sekély szántáshoz, de még csikók. Őt darabot pedig nem lehet fenntartani, hogy ha már a kukoricát, zabot oda kell adni ennek az éhes rendszernek. Így a két nagyobb csikót eladtam, párban 32 000 dinárért, tavaly vettem 7000-ért a kettőt. A 10 hónapos csikót eladtam 10 000 dinárért, de nagyon szép volt,

a vak lónak a fia, és egy nagy kövér disznót eladtam 12 000 dinárért. Itt most ezeket a pénzeket mind el tudtuk volna költeni erre-arra, de három fiam van, és mind földművesnek akartam nevelni, mivel én szerettem a földművelést, és ekkor már 22 hold földünk volt, hogy 8–8–8 hold legyen mind-egyiknek, így még két holdat vettünk a telecskai határban, jó helyen, szép föld, tőlünk 4–5 km-re van. Nem Tito-föld, 52 000-ért vettem a két holdat. És ezt már a Mihály fiamra íratam, ekkor 19 éves volt. Most folytatom az 1948-as évet, ahol elhagytam. Kérdi Mengyán, hogy ki legyen az első. Felelem, lehetek én is, és sorolom: 8 hold van a tizenegyedik dűlőben egy tagban, előttünk van a határ térképe lefektetve, mutatom neki a helyrajzi számot, az összes 8 katasztrális hold 233 négyszögöl. A sziváci határban van 5 k. h. és 1,556 négyszögöl. A második dűlőben van 4 k. h. és 121 négyszögöl. Az első dűlőben van 3 k. h. A hetedik dűlőben van 1,459 négyszögöl. Így az enyém és a feleségemé 22 hold és 169 négyszögöl. Mondom Mengyánnak, a két hold 40 négyszögöl híjával a Mihály fiamé! Mengyán felelé, a törvény úgy írja elő, mert egy családot képezünk, és az enyémhez kell ragasztani. Ez készen van, jön a másik emberé. De most mindenki szeretné, még ez tart, széthurcolkodni, fiú az apjától, az asszony a férjétől. És akinak 13 hold van, de nincs rendezve, az már 2–3 holddal kevesebbet mond be, lassan is halad, lehet, hogy 30 emberét sem bírják naponta elvégezni. Van, aki eljön hozzánk, és engem okol, hogy az apja földjét is az övéhez írták, és most nálunk van a veszedelem, mert úgy látja az apja, hogy a szülők meg vannak kiskorosítva. Tehát azt gondolta az ember, mivel engem ott látott, mintha én intézném ezt, pedig úgy menekültem volna onnan. Meg nálam is a fiam nevéen volt a föld, mégis az enyémhez írták, pedig ott voltam, mégsem bírtam ellene védekezni, mert ez az ördögi törvény így diktálja. Egy másik eset, bár ha nem lettem volna ott, nem láttam volna, hogy milyen piszkosság megy ebben a demokráciában. Mert bejött három főember, a bíró, a jegyző és Bócsó, és mondják Mengyánnak, nem helyes ez, hogy két földgazda van egy családban, mégis vagy a fiúra írják a szülőket, vagy a szülőkéhez a fiút. És azután ezért a három emberét, meg akit ők pártfogolnak, széjjel lehet szaggatni két-három felé is. És ekkor kezdődött el a kategóriázás. Az első, második, harmadik kategóriába jutottak, nemigen volt nekik beszolgáltatnivalójuk. Én meg az ötödik kategóriába kerültem. És bármilyen jó termésem volt, mégis vásárolnom kellett búzát, kukoricát, vágójószágot tízszeres áron, mint ahogy engem fizettek, amit át muszáj volt nekik adni. Még volt négy napom, hogy ott kell lennem a községházánál, kértem, hogy mentsenek fel, de nem engedtek el, le kellett tölteni a 14 napot. Ekkor láttam azt, hogy az igaz embernek ezen a téren veszíteni kell, de a hazug, az győz (mert azok vannak a hatalmon). Halad az idő, április, május, kell a búzaeladásokat lekötöni ezek előtt, aki még a búza talpon

volt, ki sem kalászolt, és eladta a búzát, nagyon szegény, gyengeelméjűnek tartották, most pedig az a parancs, hogy mentől előbb el kell adni. Hát nekem ekkor volt úgy 8 hold búzavetésem, hát lekötöttem 25q-t, de úgy május utolján, mikor a búza kikalászolt, láttam, hogy a búza szép egészséges, bementem, hogy még kötök le, de azt mondják, az ötödik kategóriának már nem lehet lekötöni, miért nem kötöttem le hamarabb, belenyugodtam, úgy gondoltam, majd cséplés után, ami eladó lesz, majd eladom, mert aratórész, cséplőrész, enni való vetőmag kijön belőle, a többit majd leszállítom, amikor kész a cséplés, kiszámolok mindent belőle. 41q-t beszállítottam. Igen ám, de ami le volt kötve, azt fizették 530 dinárért, és annyi bón q-ként, ez már megint egy új törvény, amit én nem tudtam, hát így, ami le volt kötve, azért úgy fizettek. Ami nem volt lekötve, 430 dinár egy, de azért bont nem adtak. De az elszámolási cédulát megőriztem, és ezután figyelek mindent, mert minden nap más a törvény, és a törvény betartása mellett is megcsalnak, ha nem vigyázok. A munka is szaporodik, és akár-hogy vigyázok, én is csak tévedek. Amit két hold földet vettem, Kerényhez sincs messzebb, mint Telecskához. Kerényen lehetett olcsón trágyát venni, mert még volt sok német trágya. Így hát áprilisban, május elején 57 kocsi trágyát kihordtunk Kerényről a Mihály fiammal. 33 kocsival az új két holdra, a 19. dűlőbe, és 24-gyel a 11. dűlőbe. Két erős lovam volt, a vak lónak megint volt egy csikója, de azért a hosszú kocsit érett trágyával megrakva húzták lassan, akkor még nem volt betonút, de mindig jó út volt. Hogy még az 1948-as évet befejezzem a megpróbáltatásokkal, 12 q marhahúst be kellett szállítani, de mivel ekkor fejős tehenek és borjúk voltak, így leszállítottam egy öthetes bikaborjút, 105 kg volt, vettem az Ungárnál egy meddű tehenet egy cselédtől, de mivel tudták, hogy szorulva vagyunk, jó pénzt kaptak érte, de ez is csak 450 kg. volt. Akkor Csíp Pistától vettem 3q disznóhúst, mivel ez neki felesleg volt, de megkapta az államtól a megszbott árat, nem volt ez neki kötelező, így az én kötelezettségemre lett elkönyvelve, de azért én többet fizettem neki, mint amit az államtól kapott. És Nyomtato Mihálytól is 2 q körül, ilyen alapon attól is, a többit elengedték. Az őszi munkákat is jól elvégeztük, és november 4-én a Mihály fiam berukkolt katonának kettő évre, nagyon hiányzott nekünk, de azért örültem, hogy fel bírtuk nevelni, hogy egészséges katonánakvaló volt. Csak azután még a dohányt kellett csomózni és beszállítani, most ezt az évet befejeztem. Az 1949. és az 1950. évet, még élek, nem tudom elfelejteni. Csak Istent áldom azóta, hogy megőrzött, hogy megmaradtam ép testtel, ép elmével és ép lélekkel. 1949 elején követelnek 60 kg zsírt és 30 kg disznóhúst. Mivel húst nem bírtam, így 15 kg szalonnát elfogadtak a 30 kg hús helyett, mert abban az időben a szalonnát kétannyira értékelték, mint a húst. Mivel éppen ekkor olyan 250 kg körüli nagy disznót vágtam, egyet, ekkor nem

volt több. De hogy nekünk is maradjon valami, vettem szalonnát a mészárosától, és Bagyon szomszédomtól kaptam 20 kg zsirt kölcsönbe, így eleget tettem ennek is. De itt az embernek éssen kell lenni, hogy ne bántson senkit egy rossz szóval sem, de amit követelnek, azt adja oda. Március elején elmentem Bajmokra a piacra, vettem egy borjút, olyan 250 kg körülit 15 000 dinárért, hogy neveljem beszolgáltatásra. De megkezdődött az adó behajtása is, már januárban tudták, hogy kinek milyen jövedelme volt az 1948. évben, és hogy mennyi adó van utána, ezt felolvasták a kocsmában, én nem voltam ott. Utána való napokban beszélük, hogy kinek mennyi adót olvastak fel, hogy a Rejter malmosnak és Samuéknek legtöbb adót olvastak fel, mert, hogy ők gépekkel dolgoznak, magasabb jövedelem után magasabb adó, utánuk én következek az elsők közt 91 000 dinár adóval. 1948-ban kifizettem 43 000 dinár összeget, amit negyedévenként kifizettem. De most pénzem nincs. Bevitettem Zomborba a piacra a fiatal szép és jó erős lovamat eladni, mentek arra a Váci Ferencék a vevőkkel, de a lovat látták, de oda se jöttek, hogy megkérdeznék, hogy mennyit akarok érte kapni. Hanem este, mikor már lefeküdtem, zörgetnek, hát ott van Váci Ferenc, kérdé, hogy el akarom adni a lovat? Mondom, azért vittem a piacra. Felelé, vigyem be reggel Zomborba, 56 000 dinárt fizetnek érte, a komisszió átveszi, csak hogyha beviszem a passzust, csináltassam meg erre és erre a címre. Mindjárt megyek a nénémékhez, hogy ide adnák-e a lovukat, hogy legyen, ami visszahúzza a kocsit, mert a vak lovamnak megint csikója van, nem hajthatom Zomborba. Így hát a néném menyé mindjárt kapott rajta, hogy az övét is, ha megveszik, adjam el. Így hát mindkettőnek a passzusát átírták, és mindkettőt behajtottam és eladtam, az enyémet 56 000, a nénémékét 55 000 dinárért, de pénzt nem kaptam értük. A kocsit, szerencsére, volt bent egy telecskai kocsí, az ember elvállalta, hogy hazahúzatja. Másnap ismét bementem a pénzéért, de csak mikor a lovak a vagonban voltak, akkor kaptam meg a számlát, amellyel a postára mentem, mert ott fizették, de dél elmúlt és 3 óráig kell várni, mikor a postáról elindultam, kocsí nem akadt, a vonat már eljött. Így hát a két szép ló árával gyalog indultam el Zomborból, úgy feleútján Kerénynek utolér Samu Jani biciklivel, kérdi, hol voltam? Elmondtam neki, ő mondja, hogy üljek fel a biciklire és jöjjenek el 1 km-t, és tegyem le, és ha odaért gyalog, ő ül rá, így váltogattuk egymást, de mikor már Kerényhez közeledtünk, esteledni kezdett, megköszöntem neki a szívességét, és eljött. Én meg jövök, csak Istenben bíztam, még bementem egy kocsmába egy pálinkára, volt ott sok ember, de mit tudták azok, hogy egy kopott ruhájú földművesnél mi van, megittam gyorsan a pálinkát, elindultam, de már sötét van, jövök Kerényből, feljött a hold, elég jó idő volt, látom, messziről jön valaki szembe, én nagyon jó estét adjon istent mondom neki, ő meg csendesesen, alig hallhatóan felel valamit, csak akkor látom,

egy asszonyféle, jövök tovább, úgy 3 km-re Kerénytől eljöttem, megint egy biciklis utolér, Piri Jani, a keresztlányomnak a férje, kérdé, hol jártam, és hogy találkoztam Bakos Pannával? Felelém, találkoztam egy asszonnyal, meg elmondtam neki, hogy hol voltam, nem hagyott el, ő vezette a biciklit, és beszélgettünk, egy dűlőre voltunk Telecskától, mondom neki, hagyjon el, megköszöntem neki a szívességét, és eljött, én pedig szerencsésen hazaérkeztem, hála istennek! Az első az adót kifizetni, utána úgy beszélgetek egy emberrel, és kérdem, hol lehetne megtudni, mire vagyok én úgy megterhelve adóval? Felelé, a Mengyán szobájában van egy nagy könyv, abban van feljegyezve mindenkié. Tényleg meg is találtam, a gazságra rájöttem. Ami búzát beadtam, 25 q-t, ami le volt kötve, azt úgy adóztatták meg, annak jövedelme szerint, de 16 q búzát és 4 q árpát úgy tüntették fel, hogy feketén adtam el, mondom Mengyánnak, én azt a 16 q búzát és 4 q árpát beszállítottam, és nem feketén adtam el. Hozzam az elszámolási cédulákat, viszem és mutatom neki, mondja, hogy kérvényt kell csináltatni, és a cédulákat hozzá kell kapcsolni, kérdem, mivel tartozok, mert a kérvényt ő csinálta meg, felelé 3000 dinár, mondom neki, az nagyon sok. Felelé, Varga Pista bácsi 5000-et fizetett, mert lehet, hogy az ravaszsággal járt. De én, aki a 20 q gabonát, amiért nem volt lekötve, fele árát sem fizették, és ők csinálták a gazságot, és engem kínoznak minden oldalról. Kifizettem a 3000 dinárt, de mit csináljak.

Eljött az aratás, az én munkásaim lekaszálták, amit bírtak. Amit nem bírtak, más kaszálta le. Lassan haza is hordtuk, olyan köpes jó termés volt búzából, úgyhogy amikor a cséplés megtörtént, az aratórész, a tizedik kiment belőle, szintén a cséplőrész, vetőmag, ennivalót kivettem belőle. A többit mind beszállítottam. Hívat a község házára a zombori terményellenőr, Zaunics nevű ember, akinek már a neve hallatára remegett az ember, hogy vigyem a cséplési eredményről és elszámolási összegről szóló cédulát, mert ilyeneket, mint én, nagyon ellenőriztek, hogy tartom be a törvényüket, és hogy bírnak cselekedeteimben megfogni. Tehát átnézi a számolásokat, azt mondja erre nekem, hogy minden rendben van, megkönnyebbülve távoztam. Rá egy hétre hazaérünk a dohányszedésből, mindnyájan kint voltunk a határban, jön a kisbíró mérgesen, hogy hányszor itt volt már, és nem bír bemenni, mondom neki, mikor a határba vagyunk, nincs itthon senki, a kaput be szoktuk zárni. Mondja, vigyem azonnal az elszámolási cédulákat a község házára, csak annyit időztem, hogy a dohányos kezemet megmos-tam, és így mentem, benyitom az ajtót, egy ember ott áll előttük, vallatják, úgy, mint a csendörök a rablógyilkost, azzal végeztek, most én jövök sorba, bent van két úrféle meg egy milicia, mindjárt mondják, hogy az obavezát nem adtam be, de csak szerbül beszélnek, nemigen tudok szerbül, de mindent megértettem, hogy mit akarnak, és mennyit követelnek. No, most

én, ahogy tudtam szerbül (ja otyemo rádím, tréba jédím, ako treba orám, treba szirém, ima zemlje), hogyha akarták volna, megérthették, igaz, hogy nem tisztán mondtam, de magyarul így értelmeztem volna: én akarok dolgozni, kell ennivaló, akkor kell szántani, kell búzát vetni, van föld. Az írók előttük vannak, de mindamellet követelnek, mert az obaveza (a sátán) többet követel, ír elő. Én csak azt hajtogattam, ne mogum, ne mogum. Mikor látták, hogy nem bírnak velem boldogulni, parancsolják, hogy üljek le a padra, és gondolkozzak. Jön a másik ember utánam, kit szintén szorongatnak, de én nem figyelek oda, elég volt nekem a magam baja, hogy ki volt, vagy mit követeltek tőle. Behívják Bába Sanyit, mondják neki, hogy magyarázza meg nekem, hogy ennyit meg ennyit még be kell szállítanom. Sanyi mondja nekem magyarul. Felelem neki, értem én, hogy mit és mennyit követelnek. Újból csak azt felelem, nemb bírom, mert akkor nekem nem marad sem ennivaló, sem vetőmag. Sanyi felelé nekik, hogy én mit mondtam. Feleltek Sanyinak, de ezt már én nem értettem, mit jelent. Csak Sanyi mondja nekem, hogy menjünk be az első számú szobába. Hát bemegyünk, Sanyi hozzáfog a jegyzőkönyv megírásához. Írja a nevem, mikor születtem, én mondom nyugodtan, de ebben a szobában bent volt Kaszás és Varga vőtársam, odbortagok. Mondja a Varga nekem: „Sógor, menjen vissza, és mondja, hogy beszállítja, mert magát is elviszik, meg a búzát is elviszik.” Hirtelen meggondoltam, ez nem lesz jó, hogy a búzát is elviszik meg engem is. Erre már mondom Sanyinak, hogy hagyja abba. Tehát visszamentem, és mondom nekik, hogy beszállítom a búzát. Mondják, hogy holnap délben jelentkezzek a leszállítási cédulával, így hazaengedtek. Mikor hazamegyek, kérdé a feleségem, hogy mi van? Elmondom neki, egyre hálálkodik, hogy így cselekedtem. De én is hálát adtam az Istennek, hogy az az ember csak ennyit mondott. Ha mással nem is segíthetett, de ez elég volt, és nem is nyakaskodtam, mert ő tudta és ismerte a helyzetet, én meg lealáztam magamat, és beszállítottam a búzát, mert már ekkor ki volt szabva rám a 48 q, ha nem is terem. Mert ekkor csak egy órát nem voltam otthon, a munka áll, a zöld dohány a kocsin melegedett, a feleségem a konyhán főz, a Mihály fiam katona, a másik két gyerek csak gyerek, sem jószágnál, sem a lovakkal nincs, aki dolgozzon, és elvihettek volna még talán egy hónapra vagy többre is, és nem menthetett volna fel senki. De így most az Isten megmentett. És én ezután semmiben sem mertem ellenkezni, amit kértek, megadtam. Ezek után jön a marhahús-beszolgáltatás, az 1949-es évre csak 180 kg. Az a borjú, amit kora tavasszal vettem szolgáltatásra, nem szállítottam be, mert úgy néztem, talán hasas. Vettem mástól 180 kg marhahúst feketén, 100 dinár 1 kg, és kaptam érte 19 dinárt és annyi bont 1 kg-ért. Most 4 kövér disznót és egy soványat kellett Csonoplára elszállítani. Szintén ha nem volt kövér disznóm, vehettem 100 dinárért kilogrammonként, de feketén és

kaptam 19 dinárt kilójáért, és annyi bönt, de most jön megint egy eset. Jönnek nézni az istállót, mivel az a borjú, amit Bajmokon vettem, kötelezőbe nem adtam be, másképpen intéztem el, ahogy főntebb írtam. Most feleslegesnek találták, és el kellett szállítanom Csonoplára, volt benne 500 kg. Kaptam érte 9500 dinárt, és annyi bönt, és fele súlyért adtam 15 000 dinárt. Itt most leírom a bönnek az értékét. Nekünk kifizettek: 10 dinár után adtak 10 dinár bönt. Hogyha mink sok pénzzel rendelkezhattünk volna, de sok mindent összevásárolhattunk volna, mert vásárlásnál olcsóbb volt minden, mert ekkor értéke volt a bönnek, de mivel nekünk az adó is sok pénzt felemésztett, és a sok búza-, kukorica- és húsráfizetések felőrölték a pénzt, és a bönt el kellett adni, kaptunk érte 25 parát, legjobb esetben 50 parát 1 dináros bönért. Tehát itt nekünk meg kellett tanulni a gazdálkodást, de mindig veszteséggel zárult. Sokan úgy ítélték meg, hogy buta vagyok, nem vagyok elég rafinált. Persze, ha én elmegyek Bócsóhoz, aki a feleségemnek unokatestvérje, vagy Vas István bíróhoz, aki legénykoromban nagyon jó kolléga volt, panaszt tettem volna nekik, mindjárt kiemelték volna a csávából, még egy piszkos tiszt helyet is adtak volna, és akkor aktív kommunis-tának kellett volna lennem. De az isten nem annak teremtett és az édes jó anyám nem úgy nevelt, hogy csaljak, lopjak, hazudjak, hanem, hogy a családoknak éljek, csak becsületes, hasznos munkásgyermek legyek, és két úrnak nem lehet szolgálni: a sátánnak és Istennek, és most az előbbi van hatalmon. Így az utóbbihoz tartozóknak nagyon sokat kell túrni és szenvedni. De az idő kereke nem áll meg stb. stb. A munka mindig szaporodik, a megtermett gabonát hazatakarítjuk, beszállítjuk, azután megyünk vásárolni, egyikfelé a feleségem búzát vagy kukoricát vagy kövér disznót venni, a másikfelé én, de arról szó sem lehet, hogy nem kaptunk volna. Akinek volt eladó, bátran felkínálhatták nekünk, nem kellett nekik félni, hogy mi feljelentjük, sőt mi örültünk, ha megkaphattuk, amire szükségünk volt, mert az életem forgott kockán.